

Канд. наук з держ. упр., професор Зіновій Надюк

Класичний приватний університет м. Запоріжжя, Україна

Це дослідження підтримано
Грантом Президента України
для молодих вчених GP/F27/0142
(Розпорядження Президента України
№336/2008 від 16.12.2008 р.)

Механізми державного управління національною системою охорони здоров'я

Вступ

Недостатній рівень розвитку ринкових інститутів у сучасній економіці України, що проявляється такими ознаками, як наявність монополії майже в усіх галузях, низький рівень розвитку конкуренції зокрема й національної економіки в цілому, – вказують на те, що ринкова економіка в чистому вигляді є сьогодні неприйнятною для українських реалій. У таких умовах ринковий механізм повинен поєднуватись і функціонувати на рівноправних умовах з механізмом державного регулювання певної галузі економіки країни. Органи державної влади при цьому створюють ефективну систему регулювання, не порушуючи механізмів ринкового саморегулювання. Основною метою функціонування системи є забезпечення рівноваги попиту та пропозиції, споживання й накопичення товарної і грошової маси.

У ст. 49 Конституції України закріплене право кожного громадянина на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, причому в частині третій цієї статті встановлено, що в державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно [3, ст. 49].

Обсяг медичної допомоги, який гарантується державою кожному громадянину, повинен забезпечуватися бюджетними засобами і коштами обов'язкового медичного страхування. Для реалізації права на отримання безоплатної, вільно доступної медичної допомоги необхідне затвердження на державному рівні державних стандартів якості медичної допомоги, а також нормативне оформлення порядку ціноутворення та взаєморозрахунків державних і регіональних органів охорони здоров'я та фондів обов'язкового медичного страхування. Необхідна розробка механізмів державного регулювання діяльності фондів обов'язкового медичного страхування

з метою оптимального використання фінансових коштів, що є у фонді, а також залучення нових джерел фінансових засобів для забезпечення медичної допомоги окремим категоріям населення.

ОСОБЛИВОСТІ РИНКОВИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

У сучасних умовах розвитку українського суспільства формування ринкових відносин в охороні здоров'я потребує виваженої державної політики. Необхідною умовою забезпечення розвитку цивілізованого ринку медичної допомоги є дотримання принципу „жорсткого хребта” щодо негативних впливів ринку на гуманітарну сферу в цілому та систему охорони здоров'я зокрема [5, с. 195].

У сфері медичної допомоги закони класичного ринку не завжди діють. Ринок медичних послуг має такі особливості [4, с. 455]:

- 1) „інформаційний вакуум” + асиметричність інформації (недостатність та нерівномірність забезпечення інформації для пацієнтів як споживачів, що призводить до формування попиту з боку виробників – лікарів);
- 2) ризик і нестабільність, що в умовах вільного ненормованого ринку призводять до розвитку системи медичного страхування з неекономічністю багатьох дрібних страхових компаній, необґрунтованістю надмірного використання медичної допомоги і штучного вибору найменш ризикованих контингентів;
- 3) неповне використання медичних послуг (за умови, коли медичне страхування не має обов'язкової форми (ринкові моделі організації охорони здоров'я));
- 4) особливості „принципу рівноправності” в отриманні медичної допомоги, тобто якість і обсяг наданих медичних послуг не повинні залежати від рівня фінансового благополуччя чи соціального й правового статусу пацієнта;
- 5) деякі медичні послуги наділені властивостями „суспільних благ” – поширюють свій споживчий (корисний) ефект на осіб, які не беруть участі в угоді (наприклад, профілактичні щеплення).

Зміст процесу державного управління в умовах переходу охорони здоров'я до ринкових відносин спирається на системний підхід, який ґрунтується на сукупності організаційних складових підсистем (характеристик): законодавчої, організаційної, функціональної, соціальної, наукової, економічної, – що забезпечують моделювання та збереження їх відповідного взаємозв'язку, співвідношення, субординації. Першочерговою функцією сучасної держави повинно стати забезпечення надійного фінансово-економічного регулювання й контролю, створення законодавчих умов, які

орієнтують суспільство на розвиток ринкової інфраструктури й заохочення самоорганізації.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Вітчизняні та зарубіжні джерела науково-медичної інформації подають різні тлумачення однакових термінів, що є причиною певних незручностей та неточностей у працях різних дослідників, котрі використовують цю термінологію [2, с. 44]. Професор Я.Ф. Радиш [25] вважає недосконалість формулювання основних дефініцій категорійно-понятійного апарату медичного права в сучасних дослідженнях українських авторів на теоретично-методологічному рівні однією з основних причин недостатньо глибокого наукового опрацювання проблеми державного регулювання медичної діяльності в Україні.

Дослідження проблеми державного регулювання ринку медичних послуг в Україні потребує попереднього аналізу наукового тлумачення основних категорій, понять і термінів, що становлять його категорійно-понятійний апарат.

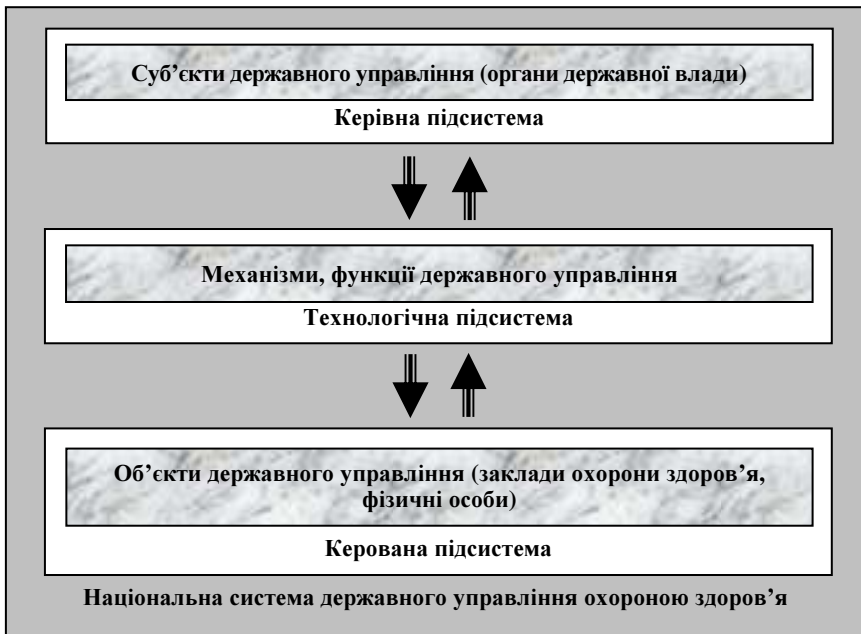

Рис. 1. Структура системи державного управління охороною здоров'я.

Під механізмом державного управління системою охорони здоров'я, розуміємо сукупність станів і процесів реалізації комплексного впливу держави (шляхом застосування політичних, економічних, соціальних, організаційних і правових засобів, практичних заходів, важелів, стимулів) на суб'єкти національної системи охорони здоров'я. Можна виділити такі складові механізму державного управління системою охорони здоров'я, як нормативно-правову, інформаційну, матеріально-технічну, кадрову, фінансово-економічну, організаційну, психологічну. Останню розуміємо як формування у суспільстві інститутів позитивного сприйняття і підтримки (сприяння) дії механізму. У структурі системи державного управління охороною здоров'я вирізняються три підсистеми: керівна, технологічна і керована (рис. 1).

Механізм державного управління системою охорони здоров'я характеризується функціональними й галузевими особливостями. Його складові враховують специфічні ознаки системи охорони здоров'я й закономірності її розвитку. У дослідженні виявлено взаємозв'язки, в яких проявляється галузева цілісність управління. При значній деконцентрованості системи необхідно вдосконалити координаційні процеси та міжгалузевий підхід до управління системою охорони здоров'я в Україні шляхом чіткої структуризації нормативно-правової бази надання медичної допомоги і медичних послуг населенню держави. Правовий механізм державного регулювання ринку медичних послуг подано на рис. 2.

Загальна тенденція реформування охорони здоров'я в європейських країнах, як зазначає І.М. Солоненко, – це просування в напрямі до загальнодержавного охоплення населення, посилення контролю з боку уряду за загальними витратами в охороні здоров'я, універсальна адаптація глобальних бюджетів і ринку стаціонарної допомоги та рух до контрактних моделей [26, с. 67]. При цьому державне регулювання все більше відходить від централізованих методів управління, надаючи можливість саморегуляції галузі. Створюється новий розподіл праці між урядом та ринком у регуляції системи охорони здоров'я. Цей розподіл спрямований на посилення відповідальності уряду за виконання рівня й обсягу витрат; забезпечення загального або майже загального покриття витрат; встановлення справедливості при розподілі; встановлення правил ринкових відносин; забезпечення адекватності та відкритості інформації. Фінансування, що здійснюється на місцевому рівні, залежить від ринку.

У країнах Західної Європи розроблені різні схеми структурної організації сфери медичної допомоги, об'єктів, установ і робочої сили. Поєднання державних, напівдержавних, контрольованих державою приватних некомерційних і приватних комерційних установ у кожній національній системі охорони здоров'я відображає історію певної країни, її звичаї й культуру, а також відповідне розміщення політико-економічних сил.

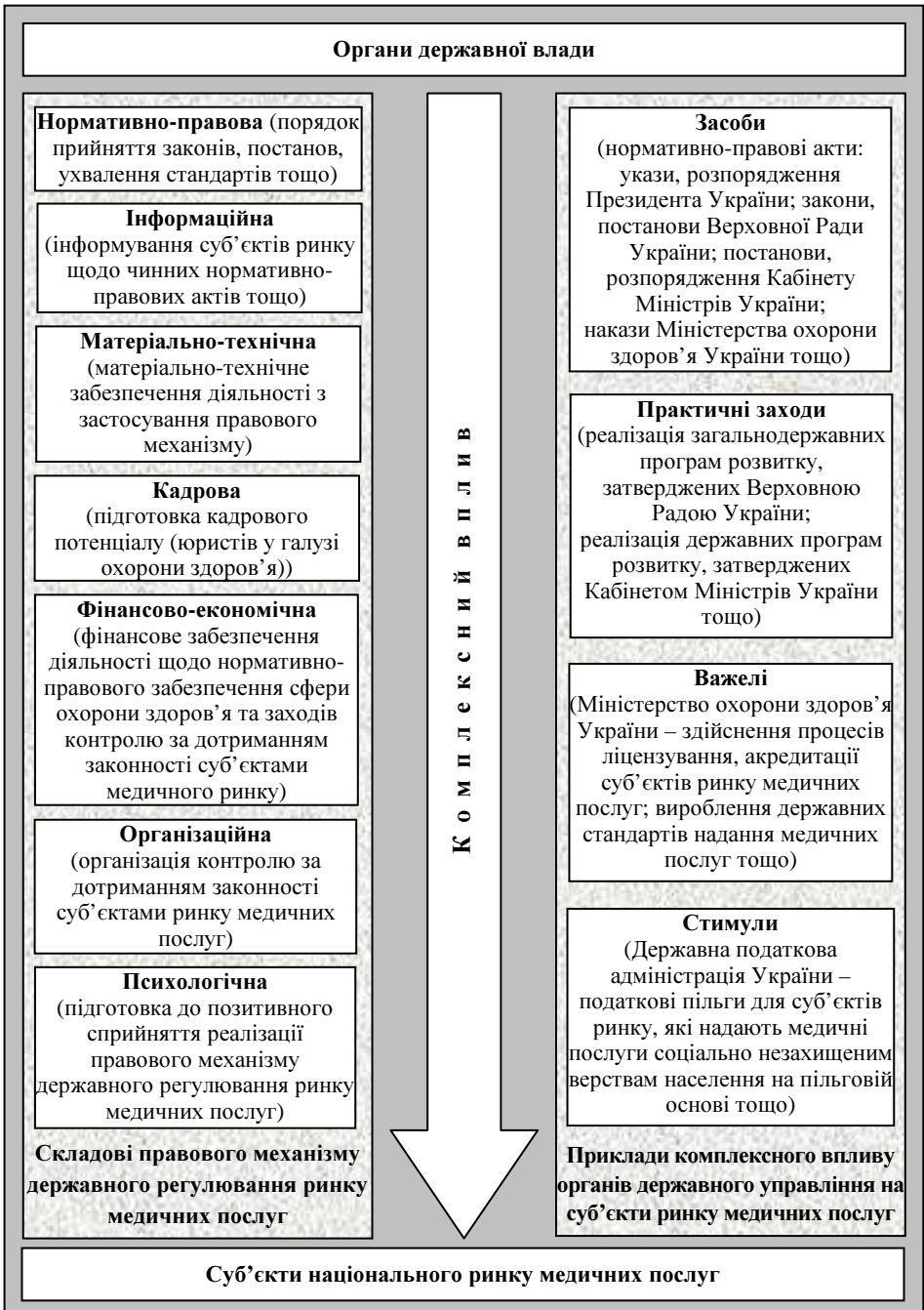

Рис. 2. Правовий механізм державного регулювання ринку медичних послуг

Світовий досвід свідчить про те, що ефективність ринкових відносин в охороні здоров'я значною мірою зростає при тісній взаємодії суб'єктів ринку, що надають медичні, страхові й інформаційні послуги. При цьому інформаційні послуги при розвинутих ринкових відносинах користуються особливим попитом. Надійними джерелами інформації про фінансове, економічне становище і професійний рівень суб'єктів ринку медичних і страхових послуг традиційно вважаються об'єднання підприємців (медичні асоціації).

ВИСНОВКИ

Вирішення назрілих проблем розвитку ринку медичної допомоги можливе шляхом запровадження комплексу заходів державного регулювання, а саме:

- подолання існуючого до цього часу залишкового принципу фінансування галузі охорони здоров'я;
- введення фінансування медичної допомоги, відповідного до затрат;
- удосконалення механізмів державного управління системою охорони здоров'я;
- запровадження економічних методів управління з жорсткою функцією контролю з боку держави;
- підвищення структурної та соціально-економічної ефективності медичних закладів;
- формування бюджету лікувально-профілактичних закладів на нових засадах;
- розробка і впровадження нових методів організації й оплати праці медичних працівників;
- удосконалення державного управління якістю медичних послуг;
- створення системи моніторингу й оцінки діяльності лікувально-профілактичних закладів у цілому та медичних працівників зокрема.

Все зазначене буде сприяти формуванню комплексного механізму державного управління національною системою охорони здоров'я, встановленню і розвитку цивілізованих ринкових відносин у цій галузі та її перетворення на реального економічного суб'єкта в загальній інфраструктурі економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Зіменковський А.Б. *До питання трактування основних термінів та понять системи стандартизації в охороні здоров'я України* / А.Б. Зіменковський // Вісник соц. гігієни та орг. охорони здоров'я. – 2003. – №4. – с. 42–45.

- Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.* // Відомості Верховної Ради. – 1996.– №30.– с. 141.
- Надюк З.О. *Влияние качества медицинской помощи на формирование рынка медицинских услуг в Украине* / З.О. Надюк // *Zeszyty naukowe Politechniki Rzeszowskiej. Zarządzanie i Marketing.* – 2006 – z. 9. – p. 453–458.
- Надюк З.О. *Сучасні тенденції державного регулювання ринку медичних послуг в Україні* / З.О. Надюк // *Теорія та практика державного управління: Зб.наук.пр.* – Вип. 2 (14). – Х.: Вид-во ХарPI НАДУ „Магістр”. – 2006. – с. 193–197.
- Радиш Я.Ф. *Теоретико-методологічні засади дослідження державного регулювання медичної діяльності в Україні (категорійно-понятійний апарат медичного права)* / Я.Ф. Радиш // [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeBu/2006-1/doc/1/03.pdf>
- Солоненко І.М. *Державне регулювання й ринкові механізми в охороні здоров'я* / І.М. Солоненко // *Політика і стратегія української держави в галузі охорони здоров'я: матеріали наук.-практ. конф.* (Одеса, 20–21 травня 1999 р.). – Одеса. – ОМП, 1999. – с. 65–68.

Streszczenie

W opracowaniu analizie poddano teoretyczne i metodologiczne aspekty podejścia do zagadnienia administrowania socjalną sferą działalności państwa. Zaproponowane zostały sposoby implementacji publicznej regulacji w zakresie modelu narodowego systemu ochrony zdrowia. Metodologia Publicznej Administracji została wzbogacona poprzez autorską definicję mechanizmów publicznego administrowania systemem opieki zdrowotnej. Przedstawiono istotę mechanizmów publicznego administrowania systemem opieki zdrowotnej.

Mechanisms of public administration of the national health care system

Summary

Theoretical and methodological approaches to administration of the humanitarian sphere of the state are considered in the article. On the model of the national system of health care the ways of implementation of public regulation have been suggested. Methodology of the Public Administration science has been improved by the author's definition of the mechanisms of public administration of health care system. The essence of the mechanisms of public administration in health care system has been revealed.